

דוח מחקר

מרכזי צעירים יזמי קהילות

תוכן עניינים

2 _____ **תקציר הממצאים**

4 _____ **על המחקר**

7 _____ **ממצאים**

7 _____ **1. התנהלות מרכז הצעירים**

7 _____ א.1. תהליך "גיוס" חברים לקהילה

8 _____ ב.1. מאפייני היחסים בין מרכז הצעירים לקהילה

10 _____ **2. תפוקות ותוצאות**

10 _____ א.2. השתתפות בפעילויות מרכז הצעירים

10 _____ ב.2. שינוי באופן התנהלות מרכז הצעירים ותפוקותיו

11 _____ ג.2. תפיסות נציגי מרכזי הצעירים את מידת ההיכרות עם הקהילה ופועלה

12 _____ **3. השפעת מרכז הצעירים**

12 _____ א.3. תרומת פעילות הקהילה

תקציר הממצאים

במחקר הנוכחי הופץ שאלון בין נציגי מרכזי צעירים יזמי קהילות, השאלון נבנה על בסיס ממצאי מחקר קודם שנערך בשנת 2018, והוא ממוקד באופן התנהלות מרכז הצעירים אל מול הקהילה, בתפוקות ותוצאות שיתוף הפעולה עם הקהילה שניכרות בעיני נציגי מרכזי הצעירים ותחושתם לגבי השפעה אפשרית של פעילות משותפת זו. על השאלון ענו 11 נציגי מרכזי צעירים בלבד וחשוב לכן להתייחס לממצאים בזהירות הראויה.

אופן התנהלות מרכז הצעירים

תהליך גיוס חברים לקהילה - קצת מעל לרבע ממרכזי הצעירים (3 מרכזים) דיווחו כי הצליחו לגייס כ-80% (ואף מעל לכך) מקרב חברי הקהילה, מעל לשליש מהמרכזים (4 מהם) דיווחו כי הצליחו לגייס מעל למחצית מחברי הקהילה והשליש הנותר הודו כי הצליחו לגייס עד מחצית מחברי הקהילה.

שיטות גיוס חברים שהוגדרו כנמצאות בשימוש במידה מרובה ביותר היו: הרצאות, סדנאות וקורסים הנערכים במרכז, היכרות אישית של אחד מעובדי/פעילי המרכז וקבוצות מנהיגות ואחרות הפועלות במרכז. נציגי המרכזים שדיווחו על שיטות אחרות לאיתור וגיוס חברים פירטו כי המדובר הוא בפעילויות חוץ דוגמת טיולים, שימוש בפאב ובפעילויות רחוב מסוגים שונים.

מאפייני היחסים בין מרכז הצעירים לקהילה - מרבית נציגי מרכזי הצעירים דיווחו כי הקהילה נתמכת בפעולותיה, על ידם באופן חלקי בלבד, קצת יותר מרבע ממרכזי הצעירים דיווחו כי הקהילות שלידם הן עצמאיות לחלוטין ורק מרכז אחד דיווח על קהילה נתמכת.

מרבית התחומים בהם מעורבים מרכזי הצעירים, קשורים להשגת משאבים עבור הקהילה ולפעילויות חוץ קהילתיות, פחות ממחצית מהמרכזים דיווחו על תמיכה ומעורבות בפעילות פנים קהילתית (למעט ניהול תקציב)

תפוקות ותוצאות

השתתפות בפעילויות מרכז הצעירים - מרכזי הצעירים דיווחו על השתתפות של כ-6,000 איש בפעילויות הקהילתיות שהם ערכו בין השנים 2018-2019, כאשר מעל שליש מהם דיווחו על השתתפות של מעל 2,000 איש, אך אחוז דומה דיווחו על השתתפות של 500 איש ופחות מכך

שינוי באופן התנהלות מרכז הצעירים ותפוקותיו - כמעט כל נציגי מרכזי הצעירים מסכימים כי היקף הפעילות הקהילתית שמייצר המרכז ומידת ההשתתפות בה עלו בשנתיים האחרונות. מרבית נציגי המרכזים מסכימים כי השתנתה התפיסה הרווחת במרכז מתפיסת "ספק שירותים" לתפיסה קהילתית. מעל 60% מהנציגים מסכימים במידה רבה כי חל שיפור במידת התאמת מעני המרכז לאוכלוסיית היישוב. אחוזים ניכרים מנציגי מרכזי הצעירים נועצים את הסיבות לשינויים אלו גם בפעולת הקהילה עצמה

היכרות עם הקהילה ופועלה - מרבית נציגי מרכזי הצעירים מסכימים במידה רבה כי אנשי הרשות המקומית מכירים את הקהילה ופועלה. רק כמחצית מנציגי מרכזי הצעירים חשים כי היתרון של

הקהילה הוא מידת הדמיון בינה ובין אוכלוסיית היישוב ופחות ממחציתם מסכימים כי תושבי היישוב או השכונה מכירים את הקהילה ופעולותיה .

השפעת מרכז הצעירים

כדי לבחון את השפעת מרכז הצעירים , נשאלו נציגי המרכזים אודות תחושותיהם לגבי תרומת פעילות הקהילה . מרבית נציגי המרכזים הסכימו במידה רבה כי פעולות הקהילה תורמות לשיפור איכות החיים של תושבי היישוב וכי ניתן לראות בזכות פעילויות אלו יותר השתתפות אזרחית בקרב תושבי היישוב. מעל 60% מנציגי המרכזים הסכימו במידה רבה כי פעילות הקהילה תרמה להתאמה טובה יותר של מענים לצרכי צעירים ביישוב . נציגי מרכזי הצעירים נמצאו חלוקים בדעותיהם לגבי מידת השפעת פעילות הקהילה על מדיניות הרשות ועל החלטת תושבים להישאר ביישוב.

בחודש אוגוסט 2014 החלו מרכזי הצעירים בשיתוף ג'וינט ישראל, קרן גנדיר ופדרציית וושינגטון בפרויקט משותף של הקמת קהילות בני מקום במרכזי הצעירים. ביוני 2015 הצטרפו לפרויקט קרן שח"ף ו"החממה הקהילתית".

תחום המעורבות החברתית התפתח במרכזי הצעירים על מנת לתת לצעירים החיים בפריפריה החברתית והגיאוגרפית של מדינת ישראל את הכלים, הידע והמקום כדי לפעול ולייצר שינוי בר קיימא באיכות החיים ביישובים שלהם. פיתוח תחום הקהילות משתלב בתוך הפעולה הרחבה יותר המתקיימת במרכזי הצעירים זה עשור, שהחל באמצעות קבוצות המנהיגות וקבוצות המשימה. קבוצות אלה היו הבסיס עליו נבנו קהילות בני מקום. יש לזכור כי קהילות בני מקום הן דרך נוספת בה ניתן להביא את הצעירים להיות שותפים ומעורבים בנעשה ביישובים שלהם, לתרום לחיי הקהילה הרחבים ולהשפיע על המרחב בו הם מתגוררים.

בשנת 2018 נערך מחקר הערכה לתוכנית להצמחה וליווי קהילות במרכזי צעירים, במהלך מחקר זה נבנה מודל לוגי לתוכנית, הבנוי לפי ההיגיון התיאורטי של מודל התשומות-השפעות של אפשטיין ושות'¹ (2009). מודל זה מחדד את ההבחנה בין מערך התשומות הייחודי של ארגונים ללא כוונת רווח, לבין בעלי כוונת הרווח, שכן בבסיסו, החזון, המטרות והיעדים ובו משקל למבנה הארגון ולאסטרטגיות בהן הוא נוקט (ראו התיאור המודל בהמשך). בהמשך המחקר נבנה מערך מדדי ביצוע והצלחה לפעולת מרכז הצעירים.

במחקר הנוכחי נבנה שאלון עבור נציגי מרכזי הצעירים (רכזי מעורבות חברתית בעיקר) שנשען על חלק מאותם מדדי ביצוע והצלחה שנבנו במחקר הקודם (ראו טבלאות 2-5 בהמשך - המדדים שנבחנו במחקר הנוכחי מסומנים בכוכבית). השאלון הועבר ל- 11 מרכזי צעירים² ונציגי מרכזי הצעירים התבקשו למלא כך שחלק ניכר מהתשובות לשאלון מתארות את תפיסות הרכזים עצמם.

¹ Epstein, M.J., and Rejc Buhovac, A., (2009) Performance Measurement of Non-Profit Organizations Management Accounting Guidelines (MAG) Canada

² עקב מספר הנחקרים המועט יש להתייחס לממצאים במשנה זהירות

סביבה חיצונית – יישוב קהילתי או יישוב גדול יותר

תרומה לשינוי חברתי נרחב יותר ברמת יישוב:

השגת מטרות הממוקדות של הקהילה – תרומה למילוי צרכי אוכלוסיות מסוימות

קהילות כפלטפורמה לעשייה ושינוי חברתי-יישובי

הצלחה במניעת עזיבת תושבים את היישוב

תוצאות השירותים

איתור ומציאת אנשים המעוניינים ביצירת קהילה ובהשתייכות לגרעין הקשה שלה.

איתור ומציאת אדם שישמש בתפקיד רכז הקהילה.

עבודה משותפת עם הקהילות הצעירות

שירותים ותוצרים

מערך שירותים דוגמת סדנאות תעסוקה, השכלה, סדנאות מקצוע, ייעוץ אישי, פעילויות חברתיות. מערך זה מהווה זירה לאיתור אנשים המעוניינים ביצירת קהילה

יצירת שיח אחר – היכרות עם המושג קהילה וקהילתיות ושיח סביב מעורבות חברתית

הבניית רשת תמיכה ליווי ופיתוח קהילות צעירות

גוף מקשר בין הקהילות לבין רשויות וגופים נוספים

פעילויות ומיזמים המספקים שירותים ותוצרים

הגדרת האוכלוסייה הרלוונטית לאיתור מועמדים להקמת קהילות

מיפוי ויצירת מערך שירותים למילוי צרכי האוכלוסייה הרלוונטית

הגדרת הדרך בה יראה ויתפקד המרכז על הרצף שבין הפורמאלי לא-פורמאלי.

הטמעת "זרעי" תפיסת מעורבות חברתית וקהילתיות בשירותים הניתנים לאוכלוסייה

רכז מעורבות חברתית

מטרה ייחודית (מעבר למטרות האחרות של המרכז) – ייזום קהילות כפלטפורמה לעשייה ושינוי חברתי-יישובי

מבנה

תצורתו הפיסית של המרכז – איך "לשדר" את הא-פורמאליות?

משאבים

- תקציב
- מערך קשרים עם רשויות שונות
- מערך רכזים מקצועיים

טבלה 1: התשומות/משאבים	
מדדי ביצוע	רכיב
קיומו של תקציב ייעודי לייזום וליווי קהילות וגודלו (אחוז מתקציב המרכז)	תקציב
מהם סעיפי ההוצאות המיועדים לייזום וליווי קהילות	
מספר נושאי התפקידים המעורבים בתהליכי ייזום, ליווי ועבודה עם קהילות	דינאמיקות בין עובדים בתוך המרכז
התחומים בהם מתקיימים הליכי ייזום, ליווי ועבודה עם קהילות *	
הצלחות רכז המעורבות החברתית בתיווך בין צרכי ויכולות הקהילה בין משאבי וצרכי גורמי החוץ – (כמות ותיעוד סיפורי ההצלחה)	
היכן ניתן למקם את המרכז על הסקאלה שבין א-פורמאלי לפורמאלי	התנהלות המרכז – היבטים פיסיים, ארגוניים ותפיסתיים
מידת הקשר עם חברי הקהילה (האם הרכז חלק מהקהילה? , סידוריות מפגשים)	רכז מעורבות חברתית
מיפוי התחומים בהם מעורב רכז המעורבות החברתית בחיי הקהילה *	
מידת הקשר של מרכז הצעירים (דרך הרכז) לפרויקטים של הקהילה (צורת ההשתתפות בתהליכי קבלת החלטות של הקהילה, צורת ההשתתפות בביצוע הפעילויות) *	
טבלה 2: פעולות/מנגנונים	
מדדי ביצוע	רכיב
מהי הגדרת האוכלוסייה הרלוונטית	הגדרת האוכלוסייה הרלוונטית לאיתור מועמדים להקמת קהילות
האם נערך הליך מיפוי	מיפוי ויצירת מערך שירותים למילוי צרכי האוכלוסייה הרלוונטית
מהם השירותים המכוונים לאוכלוסייה הרלוונטית *	
באיזו מידה ניכר כי השירותים תואמים את צרכי האוכלוסייה	
היכן ניתן למקם את המרכז על הסקאלה שבין א-פורמאלי לפורמאלי	דרכי העבודה במרכז
מידת השימוש בתפיסות מעורבות חברתית וקהילתיות בשרותי המרכז	הטמעת "זרעי" תפיסת מעורבות חברתית וקהילתיות בשירותים הניתנים לאוכלוסייה
מהם התחומים בהם מעורב רכז המעורבות החברתית בחיי הקהילה? *	דיאלוג ושת"פ בין רכז המעורבות החברתית ורכז הקהילה לגבי תצורת פעולות ופעילויות חברי הקהילה
מידת הקשר של מרכז הצעירים (דרך הרכז) לפרויקטים של הקהילה (צורת ההשתתפות בתהליכי קבלת החלטות של הקהילה, צורת ההשתתפות בביצוע הפעילויות) *	
מהם המשאבים של מרכז הצעירים בהם נעזרות הקהילות? (כלכלי, ארגוני, פוליטי) *	
מהו תפקידו של מרכז הצעירים בהגדרת הצרכים המשימתיים של הקהילה?	תפיסה של זהות בצרכים בין צרכי חברי הקהילה לצרכי הקהילה הרחבה
טבלה 3: תפוקות ותוצאות	
אינדיקציה להצלחה	רכיב
מידת השימוש בתפיסות מעורבות חברתית וקהילתיות בשרותי המרכז	מערך שירותים דוגמת סדנאות תעסוקה, השכלה, סדנאות מקצועיות, ייעוץ אישי, פעילויות חברתיות
המידה בה מקיים השיח דרכו זוכים המוטבים להיכרות עם המושג קהילה וקהילתיות ושיח סביב מעורבות חברתית בכל תחומי פעילות המרכז.	קידום שיח אחר

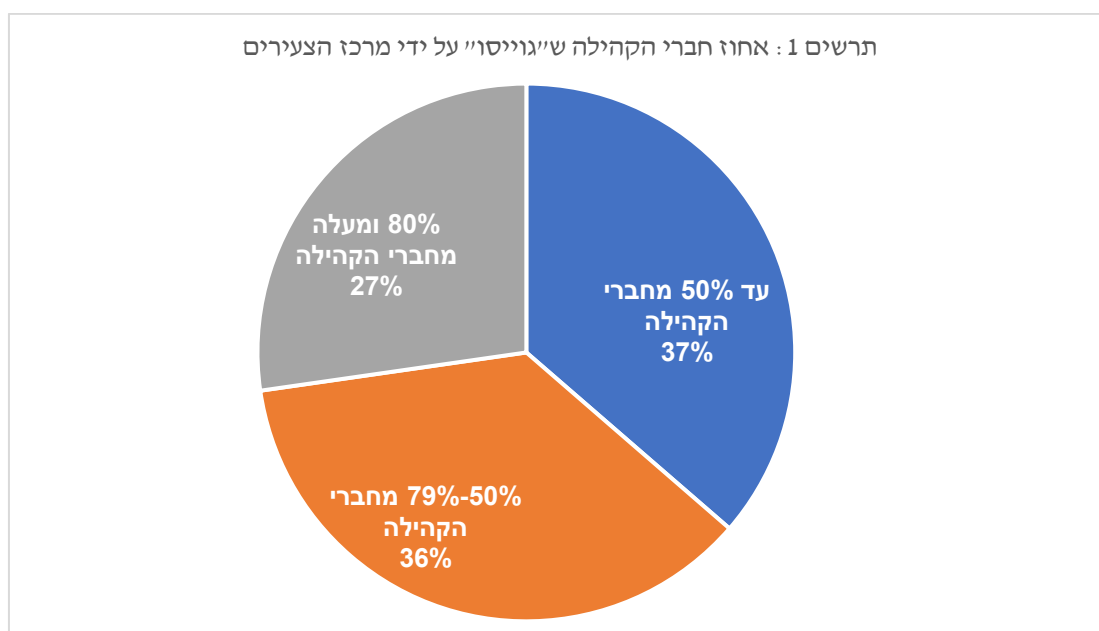
<p>מידת הצלחת המרכז במציאת אנשים המעוניינים ביצירת קהילה ובהשתייכות לגרעין הקשה שלה. * צורת תהליכי הליווי ומידת המעורבות האישית של צוות המרכז בתהליכים אלו *</p>	<p>רתימת אנשים להשתתפות בקהילה ותהליכי ליווי ההקמה</p>
<p>מידת הצלחת המרכז במציאת אדם שישמש בתפקיד רכז הקהילה דרכי ליווי רכז הקהילה</p>	<p>רכז הקהילה</p>
<p>טבלה 4: השפעה</p>	
<p>באיזו מידה השיגה הקהילה את מטרותיה המוצהרות? *</p>	
<p>באיזו מידה ניתן לראות בקהילות כפלטפורמה לעשייה ושינוי חברתי-יישובי *</p>	
<p>באיזו מידה ניתן לאמור כי הקהילה הצליחה במניעת עזיבת תושבים את היישוב *</p>	

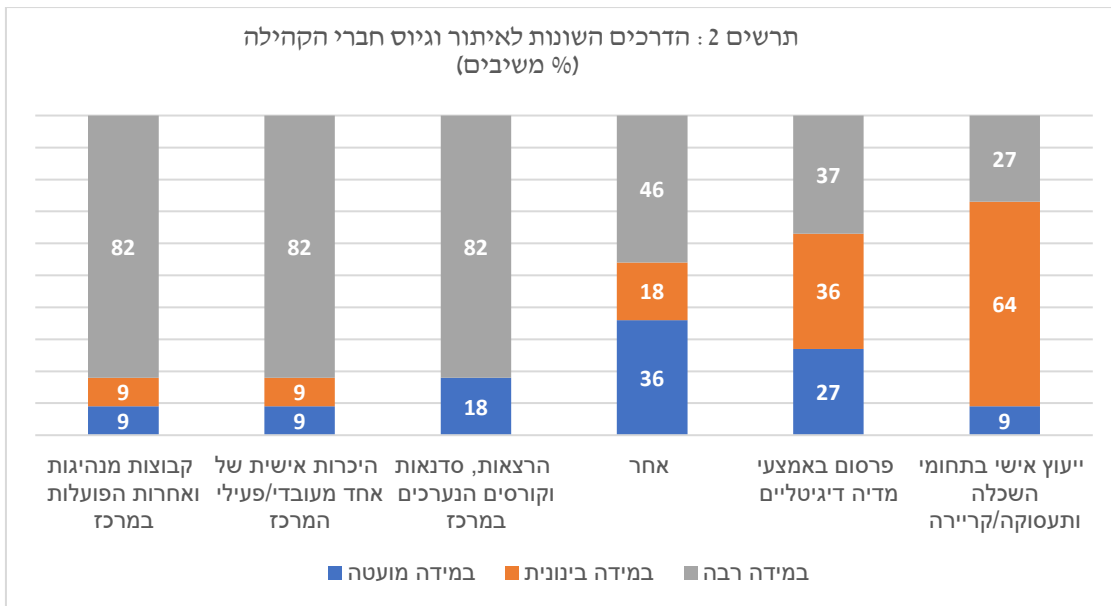
1. התנהלות מרכז הצעירים

1.א. תהליך "גיוס" חברים לקהילה

קצת מעל לרבע ממרכזי הצעירים (3 מרכזים) דיווחו כי הצליחו לגייס כ-80% (ואף מעל לכך) מקרב חברי הקהילה, מעל לשליש מהמרכזים (4 מהם) דיווחו כי הצליחו לגייס מעל למחצית מחברי הקהילה והשליש הנותר הודו כי הצליחו לגייס עד מחצית מחברי הקהילה (תרשים 1).

נציגי מרכז הצעירים נשאלו לגבי מידת השימוש בדרכים שונות לאיתור וגיוס חברי קהילה (תרשים 2). שיטות שהוגדרו כנמצאות בשימוש במידה מרובה ביותר היו: הרצאות, סדנאות וקורסים הנערכים במרכז, היכרות אישית של אחד מעובדי/פעילי המרכז, קבוצות מנהיגות ואחרות הפועלות במרכז. ייעוץ אישי ושימוש במדיה דיגיטליים נמצאו כשיטות שפחות תדירות בשימוש. נציגי המרכזים שדיווחו על שיטות אחרות לאיתור וגיוס חברים פירטו כי המדובר הוא בפעילויות חוץ דוגמת טיולים, שימוש בפאב ובפעילויות רחוב מסוגים שונים.

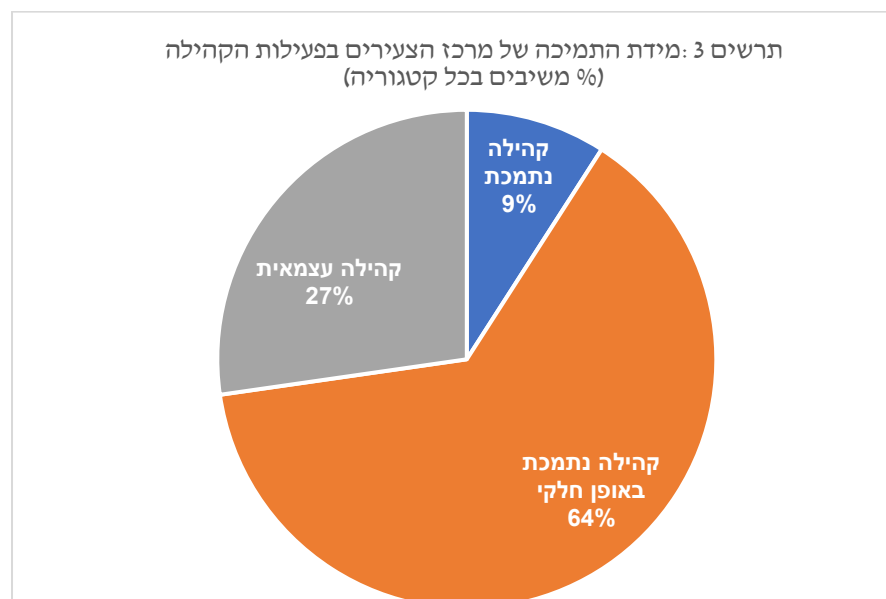

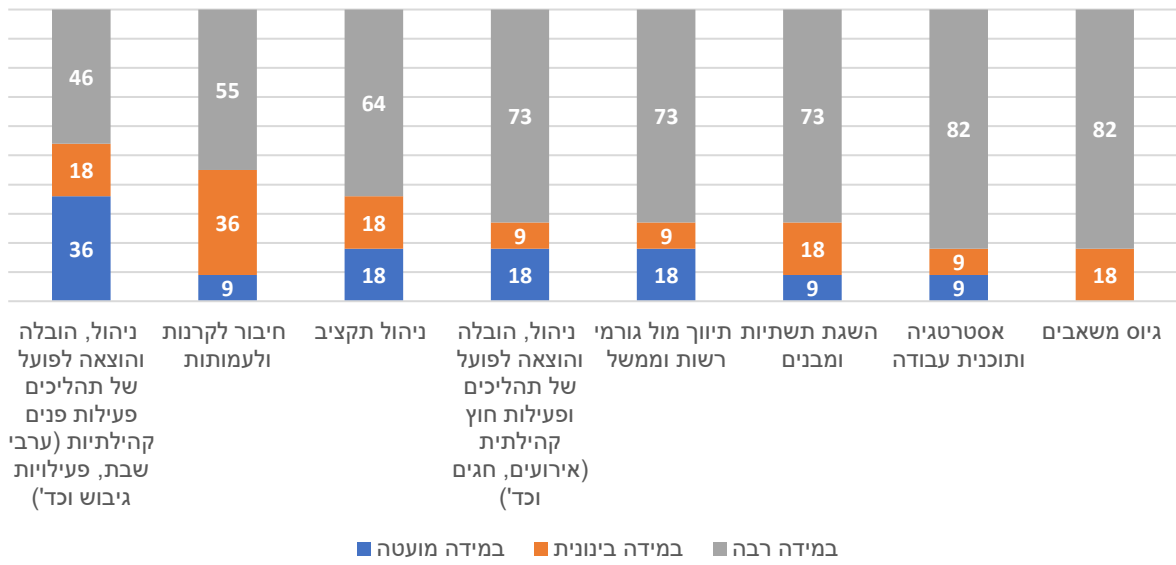
ב.1. מאפייני היחסים בין מרכז הצעירים לקהילה

מרבית נציגי מרכזי הצעירים (מעל 60% מהם) דיווחו כי הקהילה נתמכת בפעולותיה, על ידם באופן חלקי בלבד, קצת יותר מרבע ממרכזי הצעירים דיווחו כי הקהילות שלידם הן עצמאיות לחלוטין ורק מרכז אחד דיווח על קהילה נתמכת (תרשים 3).

מרבית התחומים בהם מעורבים מרכזי הצעירים, במידה רבה, קשורים להשגת משאבים עבור הקהילה ולפעילויות חוץ קהילתיות (תרשים 4), פחות ממחצית מהמרכזים דיווחו על תמיכה ומעורבות בפעילות פנים קהילתית (למעט ניהול תקציב).

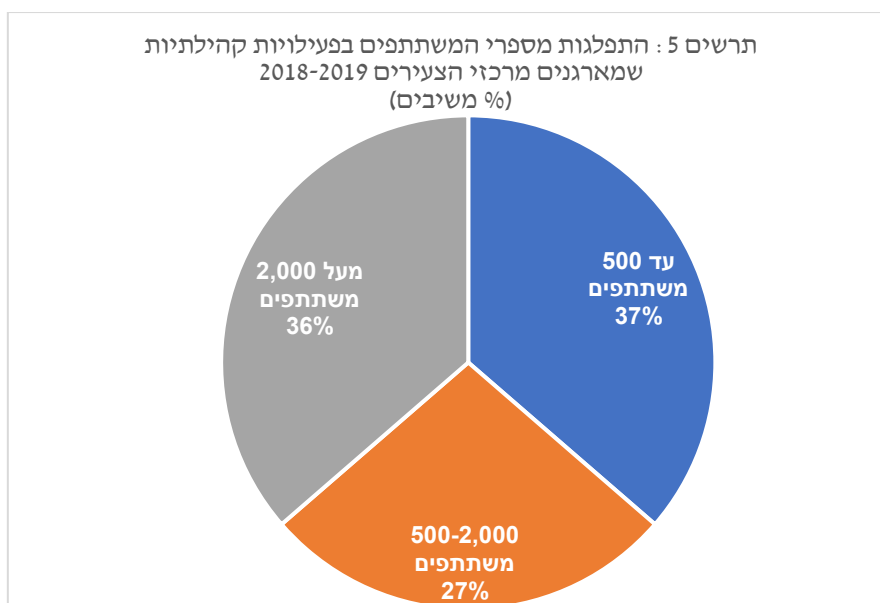
תרשים 4 : מידת התמיכה והמעורבות של מרכזי הצעירים בפעילות הקהילה לפי תחומים (משיבים %)

2. תפוקות ותוצאות

2.א. השתתפות בפעילויות מרכז הצעירים

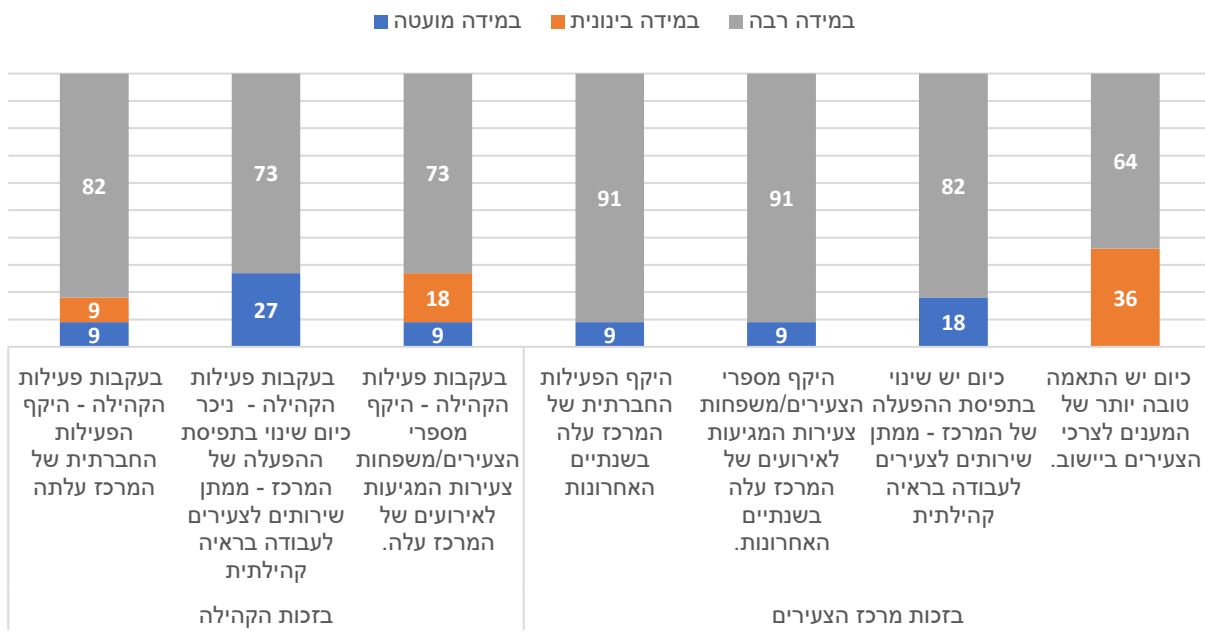
מרכזי הצעירים דיווחו על השתתפות של כ-6,000 איש בפעילויות הקהילתיות שהם ערכו בין השנים 2018-2019, כאשר מעל שליש מהם דיווחו על השתתפות של מעל 2,000 איש, אך אחוז דומה דיווחו על השתתפות של 500 איש ופחות מכך (תרשים 5).

2.ב. שינוי באופן התנהלות מרכז הצעירים ותפוקותיו

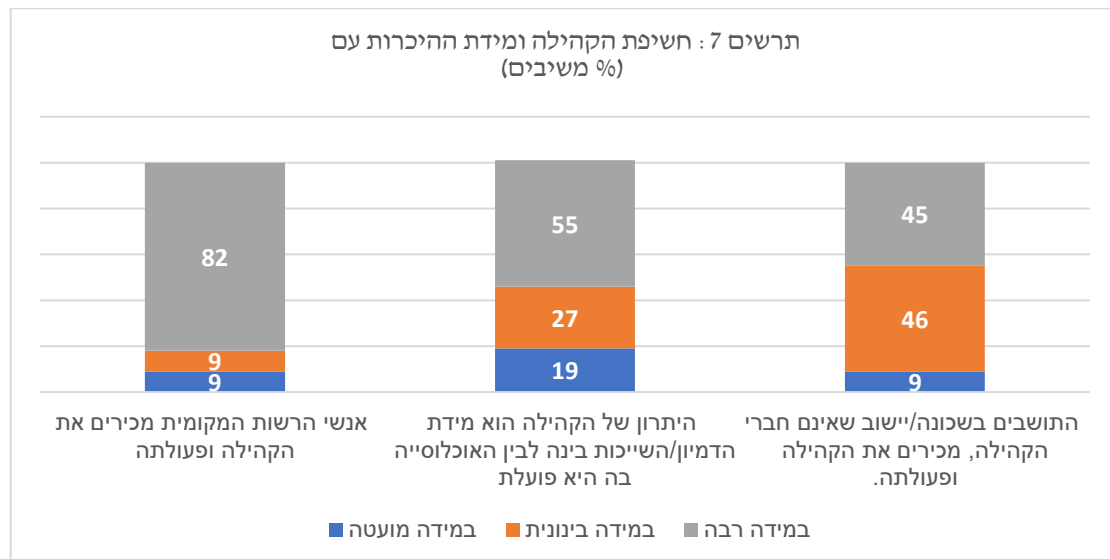
כמעט כל נציגי מרכזי הצעירים מסכימים כי היקף הפעילות הקהילתית שמייצר המרכז ומידת ההשתתפות בה עלו בשנתיים האחרונות. מרבית נציגי המרכזים מסכימים כי השתנתה התפיסה הרווחת במרכז מתפיסת "ספק שירותים" לתפיסה קהילתית. מעל 60% מהנציגים מסכימים במידה רבה כי חל שיפור במידת התאמת מעני המרכז לאוכלוסיית היישוב. אחוזים ניכרים מנציגי מרכזי הצעירים נועצים את הסיבות לשינויים אלו גם בפעולת הקהילה עצמה (תרשים 6).

תרשים 6 : שינויים בהתנהלות מרכז הצעירים ותפוקותיו בעקבות פעילות המרכז עצמו והקהילה (משיבים %)

2.ג. תפיסות נציגי מרכזי הצעירים את מידת ההיכרות עם הקהילה ופועלה

מרבית נציגי מרכזי הצעירים מסכימים במידה רבה כי אנשי הרשות המקומית מכירים את הקהילה ופועלה. רק כמחצית מנציגי מרכזי הצעירים חשים כי היתרון של הקהילה הוא מידת הדמיון בינה ובין אוכלוסיית היישוב ופחות ממחציתם מסכימים במידה רבה כי תושבי היישוב או השכונה מכירים את הקהילה ופעולותיה (תרשים 7).

3. השפעת מרכז הצעירים

3.א. תרומת פעילות הקהילה

כדי לבחון את השפעת מרכז הצעירים, נשאלו נציגי המרכזים אודות תחושותיהם לגבי תרומת פעילות הקהילה. מרבית נציגי המרכזים הסכימו במידה רבה כי פעולות הקהילה תורמות לשיפור איכות החיים של תושבי היישוב וכי ניתן לראות בזכות פעילויות אלו יותר השתתפות אזרחית בקרב תושבי היישוב. מעל 60% מנציגי המרכזים הסכימו במידה רבה כי פעילות הקהילה תרמה להתאמה טובה יותר של מענים לצרכי צעירים ביישוב. נציגי מרכזי הצעירים נמצאו חלוקים בדעותיהם לגבי מידת השפעת פעילות הקהילה על מדיניות הרשות ועל החלטת תושבים להשאר ביישוב (תרשים 8).

